

Златко Јелисавац

СЛОМЉЕНА ИНТЕНЦИОНАЛНОСТ

(Драган Проле: *Седам смртних грехова – оглед из упоредне феноменологије*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, 2022)

У својој последњој (упоредно) феноменолошкој студији *Седам смртних грехова* филозоф Драган Проле нам још једанпут указује на то колико је феноменолошки „метод” плодан али и ефикасан у анализи задате теме – овај пут у виду седам људских грехова који су, кроз историју, били предмет различитих студија: религијских, уметничких, филозофских, социолошких, психолошких, историјских итд.

Проле користи готово све ове домене набројаних студија (компаративно), али ипак филозофско-феноменолошка анализа се налази како у позадини тако и као водила целог филозофовог пројекта. Сигурно би се и аутор сложио са констатацијом да се у *Седам смртних грехова* више ради о феноменолошком искуству него о методи, али оно што ову књигу чини феноменолошко-методском јесте управо искуство анализе која (компаративно) описује феномене смртних грехова, али их истовремено продубљује онтолошким увидима о корену и смислу самих грехова. Но, Проле се у свом делу не бави моралистичким дилемама нити он нуди неки супериоран начин – како се изборити или победити своје најгоре грехе/непријатеље, његова интенција, пре свега, иде у правцу расветљавања проблематике у смислу сагледавања аспеката који до сада нису довољни истицани када је тема смртне грешности у питању и због тога и његова упоредно-феноменолошка анализа и те како има и гносеолошке закључке. Обиље извора и података, које Проле користи у свом делу, претапају се у јединствено али и разнолико феноменолошко искуство где је наш филозоф поуздан водич кроз „густу шуму” упоредних анализа, али Проле не настоји да нас фасцинира својим знањем већ пре свега он тежи одговору на питање: да ли и како интенционалност прихвата и разумева суштину смртних грехова? Ако је интенционалност, у хусерловском одређењу, наша усмереност и упућеност „ка стварима” онда и наше бављење или самопропитивање грешности јесте усмерено према разлозима њихове фундаменталности која произилази из наше ограничене (смртне) егзистенције али и фаталне смртности или пароксизма основних седам грехова.

Да бисмо разумели смисао грешности у смртним греховима, морамо испратити њихову повесност али и генеологију, јер без схватања ових временосних седимената или слојева, који нам показују различита искуства кроз временске епохе, тешко ћемо допрети до данашњег значења и тумачења смртних грехова. Проле комбинује искуства античке Грчке, Римског царства, хришћанског аскетизма као и савремена схватања грешности покушавајући да допре до заједничке основе која није базирана само на моралним дилемама проистеклим из историје етике већ,

пре свега, трага за могућношћу успостављања везе са светскошћу греха или пак онога што би се у хришћанству, а касније у филозофском егзистенцијализму, назвало скривљеном егзистенцијом. Проблем грешности лежи у успостављености везе са светом, то јест у степену могућности његовог доживљавања и разумевања, тако да је и повесно искуство грешности одређено односом према овој фундаменталној вези или пак оним што би М. Хајдегер назвао бивствовањем-у-свету. Ако смо ми увек усмерени на свет, што је смисао и основа самог интенционалног односа, шта се збива када је ова интенционалност сломљена и када је наша везаност за свет нарушена – што је постала одлика савременог човека. Можда је управо овај процес одвајања од света и узрок за стварање смртних грехова који, сваки на свој начин, указују како смо постали „трансцендентни” што је за Ничеа, на пример, проблематика која се зачела још код Сократове морализације света. Свакако би се могло у алијенацији или странствовању од света извести једна генеологија људске грешности која је данас кулминирала у грех свих грехова – сломљену интенционалност. Ми као да више нисмо у додиру „са стварима” и ова фрустрација настала услед одвојености од света узрок је и фундаменталном неразумевању нашег ту-по-стојања (Дасеин).

Сломљена интенционалност јесте феноменолошко-филозофска „дијагноза” савременог човека, а уједно је и узрок многих психолошких поремећаја који се своде на заједнички именилац – немогућност успостављања правог односа са светом или оним што је објективно споља. Интенционалност је и моћ објективације или стварања објективне слике света у свести и, уколико она није реална, губи се или искривљује веза са стварношћу, а у самој свести оно што је мишљено постаје извор психичких криза и деформација. Искривљена слика стварности или пак потпуно повлачење у сопствену стварност доводи нас до немогуће ситуације где губимо везу са светом или са самим собом. Повесно искуство бављења основним или смртним греховима може нас навести на прави пут како бисмо поново „исправили” сломљену интенционалност јер тако можемо поново задобити своју праву егзистенцију која се изгубила у нашој немогућности да проникнемо у смисао грешности јер нас савремени услови живљења стално одвраћају од правих егзистенцијалних питања. Драган Проле је у свом делу *Седам смртних грехова* понудио могућност и начин како да, из искуства грешности, извучемо праве поуке и покушамо да поново задобијемо свет помоћу интенционалности која представља праву везу са реалношћу, то јест упућује нас на њу. Наши смртни грехови нису нешто превазиђено савременим условима живота, напротив, као да су грехови лењости, гордости, сексуалне развратности итд. задобили другачије форме условљене нашим различитим егзистенцијалним димензијама. Задобијање реалног света десиће се уколико успоставимо праве интерсубјективне везе међу собом, то јест узрок наше искривљене објективације стварности се крије у међуљудским односима који су нарушени као и наша слика света. У ствари, ови процеси међусобне или интерсубјективне корелације су повезани нашом светскошћу или отвореношћу ка свету, а да бисмо повезали ове две животне инстанце морамо се изборити са својих „седам ђавола” (Ниче). Драган Проле је у *Седам смртних грехова* указао на то колико је феноменолошка метода важна у проницању наше „грешне егзистенције” јер она не нуди само

дескрипцију грехова већ и могућност да они буду превазиђени и реализовани како у стварном свету тако и у нама. Најновија књига нашег филозофа можда вам неће понудити коначан одговор нити је то била намера аутора, али ће вас свакако испровоцирати да лично искуство имплементирате у превазилажењу сопствених животних грехова. Нема феноменологије без тог личног искуства, као што нема ни онтологије без онтичке остварености и верујем да ћете књигу Драгана Пролета доживети управо у складној сразмери ове двострукости.